

Povinnost člena statutárního orgánu vydat do majetkové podstaty prospěch, který obdržel od upadnuvší obchodní korporace

Členové statutárního orgánu mají povinnost vydat do majetkové podstaty prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případný jiný prospěch, který od upadnuvší obchodní korporace obdrželi, a to až za období 2 let zpět před zahájením insolvenčního řízení, pokud přispěli porušením svých povinností k úpadku obchodní korporace a bylo-li v insolvenčním řízení již rozhodnuto o způsobu řešení úpadku obchodní korporace, ledaže se jedná o insolvenční řízení zahájené na návrh jiné osoby než dlužníka. To platí i tehdy, jestliže se dlužník (upadnuvší obchodní korporace) stane před rozhodnutím o úpadku „dalším insolvenčním navrhovatelem“. Tím se „odměňuje“ aktivita členů volených orgánů obchodní korporace při řešení úpadku nebo hrozícího úpadku obchodní korporace.

Insolvenční správce je (jedinou) osobou oprávněnou učinit výzvu členům statutárního orgánu, aby vydali do majetkové podstaty za uvedených podmínek prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případný jiný prospěch, který od upadnuvší obchodní korporace za období 2 let zpět před zahájením insolvenčního řízení obdrželi.

U obchodní korporace, jejíž „hmotněprávní“ úpadek ve formě platební neschopnosti nebo předlužení již nastal, člen voleného orgánu obchodní korporace stěžejší může odvracet jeho „hrozbu“. Osoba, která je členem statutárního orgánu obchodní korporace je povinna podat (bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděla nebo při náležitě pečlivosti měla dozvědět o úpadku obchodní korporace) insolvenční návrh na majetek obchodní korporace.

Z hlediska vzniku nároku vůči členům statutárního orgánu, aby vydali do majetkové podstaty za uvedených podmínek prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případný jiný prospěch, který od upadnuvší obchodní korporace za období 2 let zpět před zahájením insolvenčního řízení obdrželi, je podstatné jen to, zda (případně v jaké míře) porušil člen statutárního orgánu obchodní korporace povinnosti v době „hrozícího úpadku“. Je-li tomu tak, pak uvedený nárok vůči členovi statutárního orgánu vznikne (při splnění dalších podmínek) bez zřetele k tomu, zda „hrozící úpadek“ přerostl v „úpadek“ v době delší než 2 roky před právní mocí rozhodnutí o úpadku.

Požadavek na vydání prospěchu za „období 2 let zpět před právní mocí rozhodnutí o úpadku“ je majetkovou sankcí svého druhu, u které ono „období“ vymezuje pouze maximální možnou výši prospěchu. S přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu a chování dotčené osoby v době, kdy obchodní korporaci hrozil úpadek, o jehož odvrácení se měla snažit, lze takovou osobu zavázat k jen částečnému plnění (k vydání jen části prospěchu).

NS 29 Cdo 658/2024

Komentář CIOd:

Rozhodnutí se vztahuje k právní úpravě účinné do 31. 12. 2020 v § 62 zákona o obchodních korporacích (dále ZOK). To však bylo zrušeno a nahrazeno obdobným ustanovením v § 66 odst. 1 písm. a) ZOK, takže většina závěrů z citovaného rozhodnutí je použitelná i za nové právní úpravy.

Z citovaného rozhodnutí 29 Cdo 658/2024 jsou ve vztahu k § 66 odst. 1 písm. a) ZOK aplikovatelné pro současnou podnikatelskou praxi následující závěry:

(i) nelze požadovat vůči členům statutárního orgánu do majetkové podstaty upadnuvší obchodní korporace prospěch získaný ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případný jiný prospěch, který od upadnuvší obchodní korporace za období 2 let zpět před zahájením insolvenčního řízení obdrželi, pokud nejde insolvenční řízení zahájené výlučně na návrh věřitele. Pokud návrh podal i dlužník, postupovat takto nelze, takže lze podáním i (následného) dlužnického insolvenčního návrhu potenciálně odpovědné osoby této sankce zbavit. Za problematický však považujeme názor Nejvyššího soudu, že se tím „odměňuje“ aktivita členů volených orgánů obchodní korporace, při řešení úpadku nebo hrozícího úpadku obchodní korporace, neboť dlužnický insolvenční návrh mohou za upadnuvší obchodní korporaci podat zcela jiné osoby, než jsou ti, kdo porušením svých povinností přispěli k úpadku;

(ii) plnění do majetkové podstaty upadnuvší obchodní korporace (odpovídající prospěchu získanému ze smlouvy o výkonu funkce, jakož i případný jiný prospěch, který od upadnuvší obchodní korporace za období 2 let zpět před zahájením insolvenčního řízení obdrželi) může vůči členům statutárního orgánu uplatňovat výlučně insolvenční správce bez ohledu na to, jakým způsobem je řešen úpadek (včetně reorganizace) bez zřetele k tomu, zda je (nebo v daném insolvenčním řízení kdy bude) osobou s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě dlužníka.

(iii) plnění lze požadovat pouze na tom členu statutárního orgánu, kdo ještě před tím, než nastal úpadek obchodní korporace, porušil své povinnosti a tím přispěl k úpadku obchodní korporace. Na osoby, které porušily své povinnosti až v době, kdy obchodní korporace byla v úpadku, se sankce nevztahuje. Na rozdíl od dřívější právní úpravy je relevantní porušení jakékoliv povinnosti, které přispělo k úpadku, což nepochybně zahrnuje i to, že se členové statutárního orgánu s péčí řádného hospodáře nesnažili úpadek odvrátit, čímž nepochybně přispěli k úpadku. Podle nové právní úpravy již však není relevantní vědomost nebo nevědomost o hrozícím úpadku, důležité je jen to, zda porušení povinností přispělo k úpadku.

(iv) celková částka, kterou může insolvenční správce požadovat (a soud do majetkové podstaty přisoudit) se rovná prospěchu, který daná osoba obdržela od upadnuvší obchodní korporace za 2 roky před zahájením insolvenčního řízení. To je změna oproti dřívější úpravě, která za rozhodný okamžik považovala právní moc rozhodnutí o úpadku. Jakou částku odpovědná osoba obdržela v době, kdy porušovala své povinnosti, které jsou důvodem uplatnění uvedené sankce, jsou irelevantní. Po osobě, která porušením svých povinností přispěla k úpadku obchodní korporace, nelze požadovat ničeno, pokud od upadnuvší obchodní korporace v průběhu dvou let před zahájením insolvenčního řízení ničeho neobdržela.

Ručení člena statutárního orgánu obchodní korporace za veřejnoprávní dluhy

Domnívá-li se správce daně, že člen statutárního orgánu ručí za veřejnoprávní dluh obchodní korporace mající povahu daňového nedoplatku, a chce-li z titulu zákonného ručení po něm takový dluh vymoci, musí postupovat podle daňového řádu a vyzvat jej k úhradě nedoplatku ve stanovené lhůtě. Tato výzva má povahu rozhodnutí, které je podle daňového řádu exekučním titulem.

Otázku, zda došlo k naplnění zákonem předvídaných objektivních okolností pro vznik ručení člena statutárního orgánu (zejména zda se ručení týká i dluhů majících povahu daňových nedoplatků, zda člen statutárního orgánu porušil povinnost při výkonu funkce a zda obchodní korporaci vznikla škoda v přičinné souvislosti s tímto porušením), je správce daně oprávněn si posoudit jako otázku předběžnou.

NS 27 Cdo 1993/2023

Komentář CIOd:

Rozhodnutí staví zcela najisto, že ručení členů volených orgánů obchodní korporace za její dluhy, nenahradil-li člen voleného orgánu škodu, kterou obchodní korporaci způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, se vztahuje i na veřejnoprávní dluhy obchodní korporace (tedy například i pokuty jí uložené, v tomto případě šlo o pokutu za přestupek na úseku hazardních her), pokud se věřitel plnění na obchodní korporaci nemůže domoci.

Zásadní význam však má skutečnost, že plnění z titulu ručení členů volených orgánů za veřejnoprávní dluhy obchodní korporace nelze vymáhat v občanském soudním řízení, ale vymáhá si jej sám správní orgán, který je povinen si jako předběžnou otázku vyřešit, zda jsou splněny podmínky § 159 odst. 3 občanského zákoníku. Proti rozhodnutí správního orgánu se lze bránit jen cestou správní žaloby u správního soudu. V takovém případě by se mohla rozjet judikatura civilních a správních soudů při výkladu podmínek ručení členů statutárních orgánů obchodních korporací stanovených v § 159 odst. 3 občanského zákoníku.

Tento materiál nepředstavuje právní radu ani nabídku či závazek k jejímu poskytnutí.